

Κάποτε στην Αμερική, στην πολιτεία του ουρανού

23/12/15

Γράφει ο **Διονύσης Μαρίνος**

Στις ΗΠΑ ονομάστηκαν «story cycles»: κάτι σαν κύκλοι ιστοριών που ξεκινούν από ίδιο κέντρο, απλώνονται προς διαφορετικές κατευθύνσεις για να καταλήξουν, εντέλει, στην εκκίνησή τους. Το «φαινόμενο» απαντάται τόσο στην αμερικανική όσο και στα ευρωπαϊκή λογοτεχνία (σ.σ.: υπάρχουν αντίστοιχα παραδείγματα ακόμη και στα δικά μας λογοτεχνικά πράγματα με χαρακτηριστικό δείγμα «Τα Ρέστα» του Κώστα Ταχτσής).

Μια έξοχη ανάλυση αυτής της μορφής διηγημάτων, τα οποία εν όλω θα μπορούσαν να διαβαστούν και ως ενιαίο corpus μυθιστορήματος, ανήκει στον αμερικανό καθηγητή Φόρεστ Ινγκραμ, ο οποίος το 1971 αποδελτίωσε τις πλέον χαρακτηριστικές περιπτώσεις βιβλίων που κινούνται σε αυτόν τον ενδιαμέσο χώρο των διηγημάτων και του μυθιστορήματος. Για όσους ενδιαφέρονται, η πραγματεία του έχει τίτλο: «Representative Short Story Cycles of the Twentieth Century: Studies in a Literary Genre». Σ' αυτήν ο Τζον Στάινμπεκ εμφανίζεται με το πρώιμο βιβλίο του «Τα Λιβάδια του Ουρανού». Πρόκειται για μια σειρά αυτονόμων, σε πρώτη εκτίμηση, διηγημάτων που όμως κινούνται σε ίδιο χρόνο και τόπο. Μια εύφορη κοιλάδα η οποία ανακαλύφθηκε γύρω στα 1700 από τους Αμερικανούς στρατιώτες, όταν κυνηγούσαν τους ιθαγενείς με το πρόσχημα του χριστιανισμού, τρεις αιώνες μετά γίνεται το σημείο συνάντησης καθημερινών απλών ανθρώπων που αποφασίζουν να την κατοικήσουν, να χτίσουν μια μικρή πολίχνη και μέσα σε αυτή να ζήσουν τις χαρές, τα δράματα και τις ιστορίες τους. Ο Στάινμπεκ, από τα πρώτα συγγραφικά βήματά του, θα δείξει έντονο ενδιαφέρον γι' αυτούς τους τραχείς, απαίδευτους ανθρώπους που μέσα στην ειλικρίνεια του ψυχισμού τους δεν κρύβουν τίποτα από όσα σκέφτονται και πράττουν: είναι ωσαύτως μαγευτικοί και σκληροτράχηλοι. Σε τούτη τη συλλογή, ο Στάινμπεκ είναι σαν να ρίχνει μια πέτρα σε μια λίμνη κι αυτή, καθώς βυθίζεται, δημιουργεί ομόκεντρους κύκλους γύρω από το σημείο της δίνης. Ο τόπος των διηγημάτων είναι δεδομένος, ο χρόνος επίσης, το μόνο που αλλάζει είναι η ιστορία των προσώπων. Ακόμη κι έτσι, όμως, η αυτονομία δεν επιτυγχάνεται, καθώς η κάθε ιστορία εμπλέκεται με την άλλη. Πρόσωπα που βλέπουμε να κάνουν μια cameo εμφάνιση σε ένα διήγημα, στη συνέχεια αποκτούν υπόσταση, γίνονται πρωταγωνιστές, νιώθουμε το βάρος της ιστορίας τους. Αν μπορεί να διαβαστεί το όλον ως ολοκληρωμένο μυθιστόρημα; Είναι καθαρά θέμα

εστίασης. Δεν υπάρχει μια ιστορία ή μια φωνή, αλλά ούτε κι αυτό είναι πρόβλημα, καθώς πολλά «καθαρά» μυθιστορήματα έμειναν στην ιστορία για την πολυφωνικότητά τους. Ο Στάινμπεκ πατάει στην παράδοση του Σέργουντ Άντερσον και του Γουίλιαμ Φώκνερ και του Φρανκ Νόρις. Ως κλασικός νατουραλιστής κατέχει πλήρως το υλικό του, γνωρίζει πολύ καλά τους ανθρώπους για τους οποίους θέλει να μιλήσει, δεν αφήνει ούτε ένα κίνητρό τους που να μην εκθέσει και υποδηλώσει. Οι ήρωές του αποκτούν υπόσταση λόγω της συγγραφικής απόφασης και διόπτεισης. Πρόκειται για ανθρώπους προσκολλημένους στη γη, γεμάτοι ενοχές και κρυφά πάθη. Υπάρχουν οι σαλοί ή οι «χαμένοι» στους δικούς τους κόσμους. Γυναίκες υποταγμένες στις βουλές των ανδρών και άλλες που αναγκάζονται να πάρουν τον άγριο δρόμο για να επιβιώσουν. Γεωργοί που φαινομενικά φαίνονται τραχείς, εσωτερικά είναι ευάλωτοι και καθημαγμένοι. Όλοι τους είναι άνθρωποι που κατατρώχονται από αναστολές, κρυφά πάθη, δεισιδαιμονίες, ζητούν να αποκτήσουν ένα κέντρο βάρους στις ζωές τους κι όλο το χάνουν κι όλο προσπαθούν με κάθε τρόπο να αποκτήσουν υπόσταση. Ο μεγάλος τους εχθρός είναι αυτό που οι ίδιοι έχουν επιλέξει (ή απλώς έτσι γεννήθηκαν και αποδέχθηκαν): να ζουν σε έναν περικόλειστο, επαρχιακό τόπο, μακριά από την πολύβουη πόλη, τον πολιτισμό και την πρόοδο. Παραμένουν αγνοί εν τη αγνοία τους. Έχουν δικούς τους κώδικες τιμής και ζωής. Η έννοια της φαρμίας είναι αυτή που τους προστατεύει, αλλά και τους καθηλώνει. Το σπιτικό γίνεται το προσωπικό τους κάστρο, αλλά και η στοιχειωμένη φυλακή τους. Κάποιοι, οι νεότεροι, αποφασίζουν να φύγουν. Οι περισσότεροι, όμως, μένουν, διότι έτσι έχουν μάθει να ζουν και οποιαδήποτε αλλαγή θα τους ήταν καταστροφική.

Άλλοτε με σκληρό τρόπο κι άλλο με γκροτέσκο, ο Στάινμπεκ απλώνει στο χαρτί αυτές τις φτωχές ζωές και ούτε τις συμπονά, ούτε τις κατακεραυνώνει. Τις καταγράφει όμως με θαυμαστή λεπτομέρεια: δείχνει να έχει μια κάποιου είδους συνάφεια με αυτόν τον κόσμο, να του είναι οικείος και γνώριμος. Πάνω από όλα να φλέγεται από την επιθυμία να μιλήσει γι' αυτούς και όχι για άλλους. Κάποιους από τους χαρακτήρες που συναντάμε σε τούτο το πρώιμο βιβλίο του, θα τους δούμε παραλλαγμένους και σίγουρα πιο αναλυτικά δομημένους στα κατοπινά βιβλία του που θα τον καθιερώσουν ως έναν από τους πλέον σημαντικούς και πολυδιαβασμένους συγγραφείς των ΗΠΑ.

Το βιβλίο ολοκληρώνεται με ένα ύστατο διήγημα, το πιο μικρό από όλα, όπου ουσιαστικά «κλείνει» και τον κύκλο όλων των προηγούμενων ιστοριών. Η πρόοδος είναι αναπόφευκτη. Η μέχρι πρότινος περικόλειστη και οχυρωμένη στον εαυτό της πολιτεία, αναγκαστικά θα δεχθεί την «επίθεση» των νέων ανθρώπων που θα την «καταπιούν» αυτοστιγμεί. Ως γνωστόν: το μέλλον ποτέ δεν φέρθηκε με γαλαντομία στο παρελθόν. Η μετάφραση και το επίμετρο της έκδοσης ανήκουν στον Μιχάλη Μακρόπουλο.

<http://fractalart.gr/ta-livadia-tou-ouranou/>